

PTT in het seizoen 1991/92

Nu we alweer volop in het voorjaar beland zijn is de tijd gekomen om de tellingen van het PTT-project van de afgelopen winter eens op een rij te zetten.

Onderstaand verhaal beoogt een eerste weergave te zijn van de resultaten. Alle getallen zijn voorlopig. De controleformulieren zijn deels al bij u in de bus gevallen en geretourneerd, maar de correcties zijn nog niet verwerkt in het materiaal dat voor dit verhaal is gebruikt.

Voor een enkele soort zal het verloop over de winter worden besproken aan de hand van de verspreiding. Daarnaast zal voor de "extreme tellingen" (augustus en februari) wat materiaal naast elkaar gelegd worden.

Al met al een verre van volledige uitwerking, maar daar is dit verslagje aan ook niet voor bedoeld.

Voor het seizoen 1991/92 praten we over in totaal 1186 tellingen van routes (67 eenmalig, 52 tweemaal, 89 driemaal en 187 viermaal) met een verdeling over de telperiodes als weergegeven in figuur 1 en figuur 2.

Het grote aandeel doorlopend getelde routes maakt het mogelijk een aardige indruk te krijgen van het verloop van de aantallen gedurende de winter. Om deze aantalsveranderingen vast te stellen zijn namelijk de viermaal getelde routes het meest bruikbaar.

Voor de vergelijking tussen de jaren wordt in principe de decembertelling gebruikt. Vandaar dat deze telling dan ook als "verplicht" wordt aangemerkt: tellers worden verzocht viermaal per jaar te tellen, maar als dat niet haalbaar is wordt als minimum inspanning de decembertelling verwacht. Dit resulteert in een iets

groter percentage eenmalig getelde routes voor december. Nogmaals: viermaal getelde routes zijn het meest bruikbaar.

Afgelopen seizoen zijn er in december 353 routes geteld, iets meer dan vorig jaar. Hiermee lijkt de dalende tendens in het getelde aantal routes vanaf 1987 (toen nog onge-

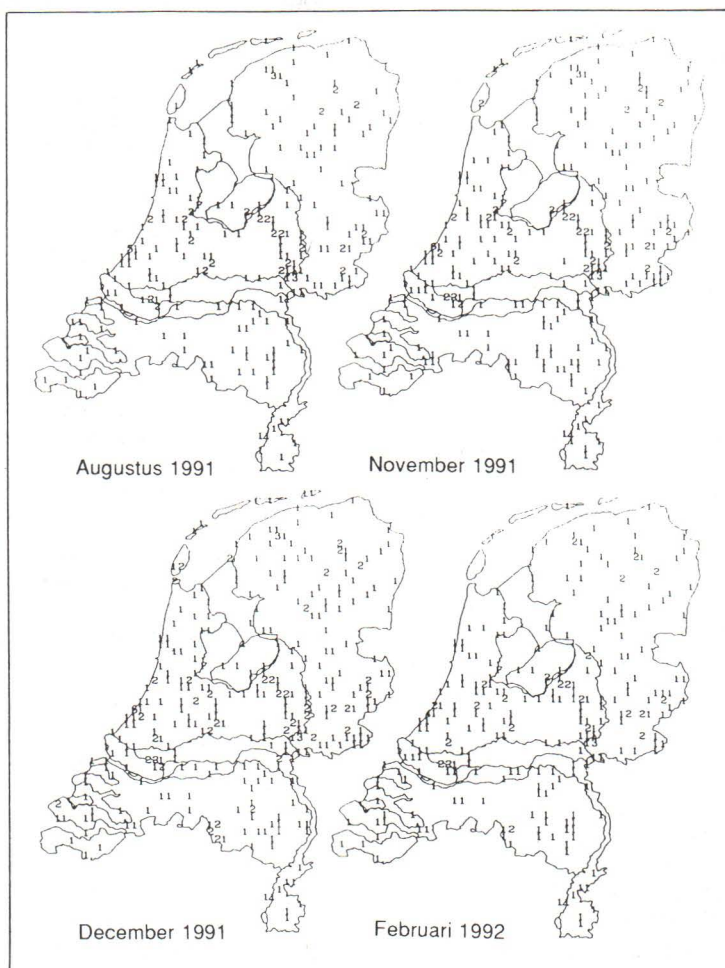
veer 420 routes in december werden gelopen) te zijn gebroken. Een goed teken.

Later we er met zijn allen naar streven weer boven de 400 routes te komen!

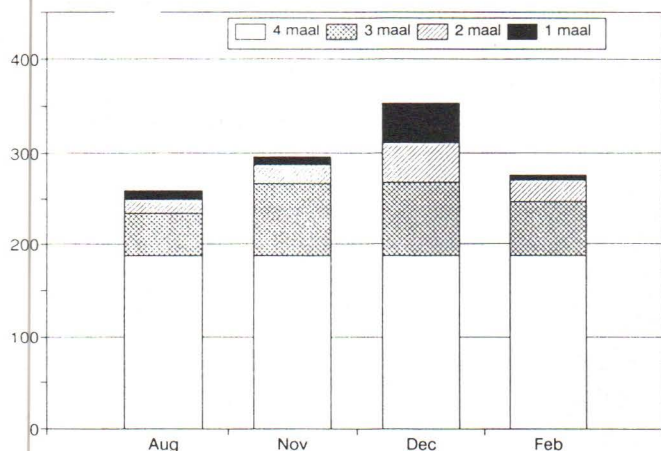
Figuur 2 laat zien dat de spreiding van de getelde routes over het land goed is, hoewel enkele gebieden wat achterblijven. Opvallende witte plekken zijn te vinden in de Gelderse Vallei, het westelijk Rivierengebied en westelijk Noord-Brabant. Voorts valt op dat in februari Noord-Holland Noord en de Waddeneilanden er matig vanaf komen.

Als koploper springt Meyendel er voor alle vier de tellingen uit met 4-6 tellingen in één atlasblok. Ook is de aaneengesloten rij getelde blokken op de Veluwe opvallend.

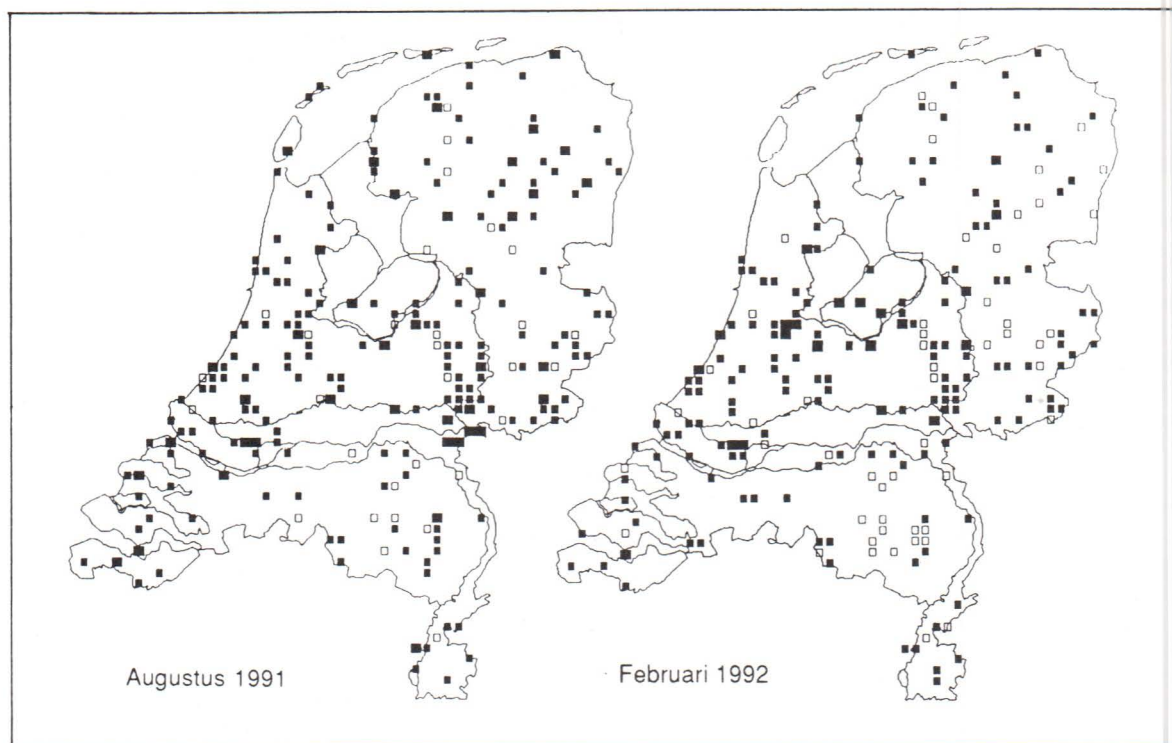
Hoeveel soorten worden er zoal op een PTT telling gezien? Natuurlijk verschilt dat per route, maar ook per telperiode. Voor augustus en februari is dat in kaart gebracht in figuur 3.

Figuur 2. Aantal routes per atlasblok.

Figuur 1. Aantal telroutes per periode. Aangegeven is hoe vaak de route geteld is in het seizoen 1991/92.

Figuur 3. Aantal waargenomen soorten per atlasblok (□ <30, ■ 30-50, ■ >50).

Hierin is het aantal soorten weergegeven per atlasblok, wat soms een wat geflatteerd beeld zal geven wanneer er enkele routes in een blok liggen.

In februari worden minder soorten gezien. Toch bedraagt het totaal aantal niet minder dan 172 (waarbij moet worden toegegeven dat exoten en schepsels als "kraai" ook meetellen). In augustus waren dit er zelfs 192.

De meeste tellers zien tussen de 30 en 50 soorten op een route, zowel in augustus als in februari. Een 37-tal blokken levert meer dan 50 soorten op in augustus tegen 29 blokken in februari. Dit zijn lang niet altijd dezelfde blokken. Wel is de koploper voor beide tellingen atlasblok 30-35, maar het betreft daar dan ook 5 routes (81 soorten) respectievelijk 4 (69 soorten) in één blok. De twee soortenarmste routes telden in de nazomer slechts 16 soorten (29 routes met minder dan 50 soorten) en in de februaritelling was er een route met slechts 13 soorten (42 minder dan 50 soorten).

Oostelijk Noord-Brabant lijkt een soortenarme regio te zijn en voor februari doet het kaartje uit figuur 3 dit ook vermoeden voor NO-Nederland.

Dat de soortensamenstelling tussen augustus en februari sterk verschilt zal niemand verbazen. Kijken we naar de 15 algemeenste soorten dan springen die verschillen meteen in het oog (tabel 1). In februari voeren winter-

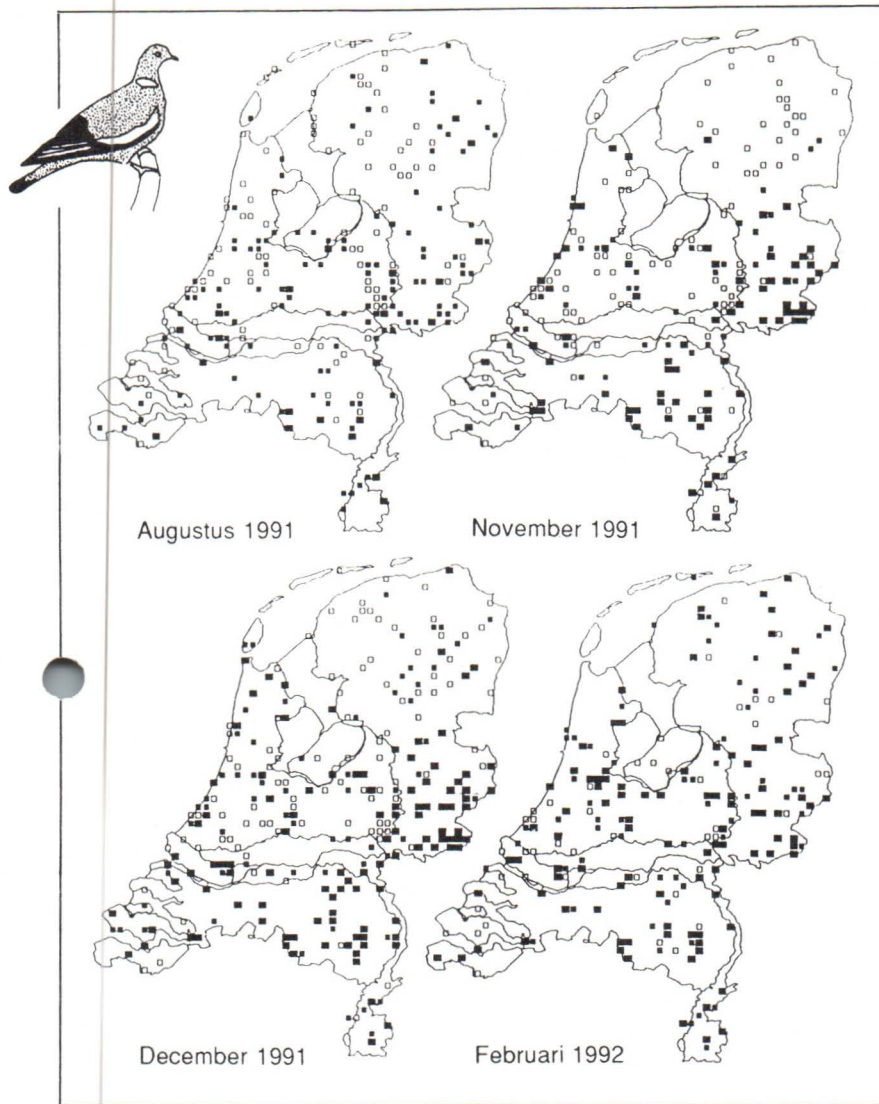
soorten de lijst aan: Kolgans en Smient zijn zeer talrijk. De Kokmeeuw en de Kievit scoren ook in augustus hoog (hoger zelfs). Andere wintersoorten uit de februarilijst zijn Brandgans en Kramsvogel. In augustus daarentegen staat een zomersoort als de Boerenzwaluw nog hoog op de lijst met 17.000 exemplaren verspreid over maar liefst 94% van alle getelde atlasblokken. Ook de Aalscholver wordt in de nazomer veel meer waargenomen dan in de late wintermaanden. In februari komt deze vis-

eter pas op de 45^e plaats met een kleine 1000 exemplaren.

Dat de kans op Roeken in de winter veel hoger is dan in de nazomer wordt duidelijk bij vergelijking van de lijsten: 14.000 Roeken is voorwaar geen laag aantal. In augustus valt de verspreiding deels samen met de lokatie van kolonies. De jongen zijn dan wel al geruime tijd uitgevlogen maar houden zich vaak nog in de buurt van de kolonie op. De aankomst van grote aantallen Roeken uit het oosten speelt zich in de herfst af. Ook in de winter is

Tabel 1. Top vijftien van meest getelde soorten.

Augustus		Februari	
1. Spreeuw	94.259	1. Kolgans	89.544
2. Kievit	83.256	2. Smient	65.165
3. Kokmeeuw	67.302	3. Kokmeeuw	64.513
4. Wilde Eend	24.444	4. Kievit	56.066
5. Scholekster	20.724	5. Spreeuw	48.172
6. Boerenzwal.	16.943	6. Meerkoeit	32.274
7. Meerkoeit	15.305	7. Houtduif	31.581
8. Zilvermeeuw	13.556	8. Brandgans	30.874
9. Houtduif	12.439	9. Kuifeend	24.074
10. Aalscholver	10.773	10. Stormmeeuw	24.042
11. Stormmeeuw	10.361	11. Wilde Eend	21.751
12. Huismus	9120	12. Kauw	18.370
13. Kauw	9279	13. Scholekster	15.090
14. Kuifeend	9117	14. Kramsvogel	14.846
15. Zwarte Kraai	8142	15. Roek	14.670

Figuur 4. Aantal Houtduiven per atlasblok (□ < 25, ■ 25-100, ■ > 100).

de verspreiding vooral tot het oosten van het land beperkt. De grootste aantallen per atlasblok worden gezien in de Achterhoek en oostelijk Noord-Brabant.

Hoewel getalsmatig niet de meest algemene soort, was de Houtduif in augustus wel de meest verbreid voorkomende soort: hij ontbrak slechts op twee routes. In februari werd de Houtduif op 19 routes niet gezien en was de Zwarte Kraai wijder verspreid. Het voorkomen van de Houtduif in het PTT-seizoen 1991/92 project is in figuur 4 weergegeven.

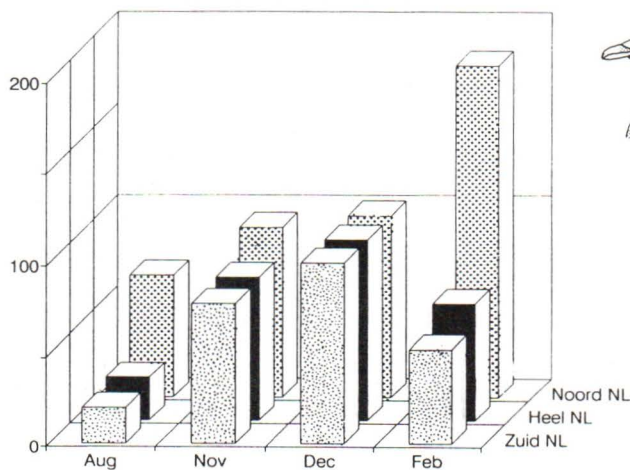
Komt deze duif in de winter in het noorden van het land minder algemeen voor dan in de zuidelijke helft? Kijkend naar de kaartjes lijkt dit zo. De statistiek ondersteunt dit vermoeden: de grotere aantallen Houtduiven op routes ten zuiden van de lijn Noordwijk aan Zee-Enschede worden niet door het toeval veroorzaakt (voor de lief-

hebber: T-Test, $p=0,014; 0,002; 0,045$ resp voor nov. dec. en feb. Hierbij is alleen met de viermaal getelde routes gerekend; $n=187$. Het nadeel van sta-

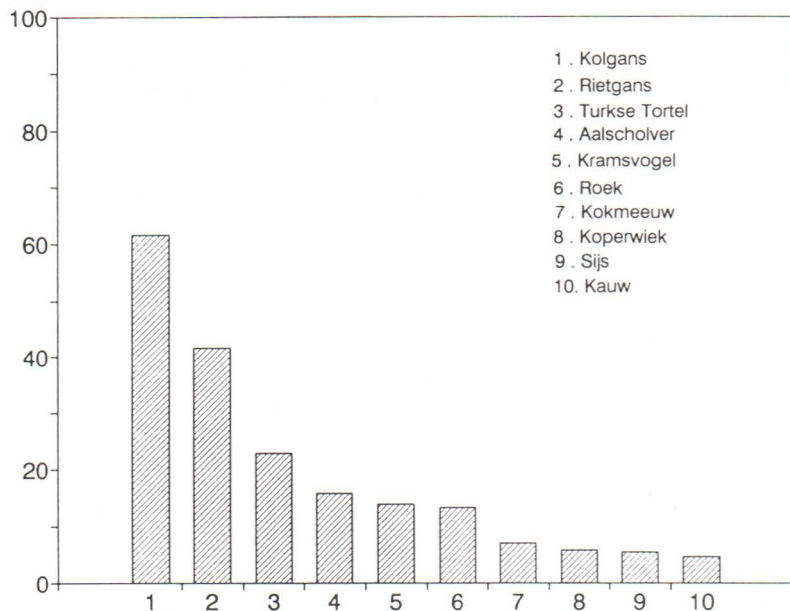
tistiek is overigens dat je er wel verschillen mee kunt aantonen, maar dat het zoeken naar een verklaring toch eigen denkwerk blijft).

Een ander aspect dat uit de kaartjes naar voren lijkt te komen is dat de Houtduif in het noorden van het land in februari wat talrijker lijkt te zijn dan eerder in de winter, terwijl elders juist een afname optreedt. Ook dat blijkt bij nadere analyse te kloppen. Vergelijken we de relatieve aantalsveranderingen (in atlasblokken waar viermaal is geteld) van de Houtduif ten opzichte van december (figuur 5) dan vinden we voor Noord-Nederland van december naar februari een (significante) aantalsstoename, terwijl in Zuid-Nederland van een (significante) afname sprake is. Het beeld voor heel Nederland laat overigens ook een significante afname zien tussen die twee maanden. Dit betekent dat er niet simpelweg een verschuiving plaatsvindt van de Houtduiven van zuid naar noord. De aantallen in het zuiden zijn immers zoveel groter dat ze het beeld voor Nederland veel sterker beïnvloeden dan de aantallen uit het noorden. Merk trouwens op dat de aantallen in Zuid-Nederland relatief sterker toenemen tussen augustus en november-december dan die in Noord-Nederland.

In december heeft er een experiment plaatsgevonden onder een kleine groep tellers. Hen is gevraagd tijdens het tellen onderscheid te maken tussen waarnemingen van overvliegende vogels en exemplaren die van het terreingebruik maken. Het experiment omvatte 23 routes, waarop in totaal 84.409 vogels werden geteld, waarvan 11.549 overvliegend (14%). Om al te veel invloed van het toeval uit te

Figuur 5. Aantalsveranderingen bij de Houtduif. Weergegeven zijn de relatieve verandering in aantal, waarbij het decembere aantal op 100 is gesteld.

Figuur 6. Aandeel overvliegende exemplaren bij tien talrijk waargenomen soorten..

sluiten is alleen gekeken naar de soorten waarvan er minstens 25 exemplaren verdeeld over 5 routes waren gezien. Dit levert een lijst op van 55 soorten waarvan er 27 deels overvliegend zijn gezien (in percentage variërend van 61 tot 0,01%).

De top tien van soorten die overtrekkend werden gezien ziet er uit als in figuur 6. De koppositie van de Kolgans is niet verbazend, evenmin als de tweede plaats van de Rietgans. De Turkse Tortel op drie is minder volgens de verwachting. Navraag leert dat van het aantal overvliegende exemplaren van deze soort 90% werd gezien op welgeteld één route en in één groep! Dit relateert de betekenis van de derde positie van de Turkse Tortel in sterke mate. De overige zes

soorten staan onder de PTT'ers bekend als soorten die veelvuldig overvliegend worden waargenomen.

Voorzichtig doorrekenend naar de landelijke situatie betekent deze exercitie dat van de in totaal 131.067 in het PTT waargenomen Kolganzen tijdens de decembertelling er mogelijk zo'n 80.000 overvliegend zijn waargenomen.

Bij deze worden degenen die hun medewerking aan dit experiment verleenden vriendelijk bedankt.

En na al dit cijfergeweld: op naar de volgende PTT-cyclus. Natuurlijk hopen we op prima telweer, veel vogels en een goede opkomst in seizoen 1992/93!

bekendheid geniet de soms spectaculaire voorjaars trek van Rotganzen, diverse soorten eenden, steltlopers als Rosse Grutto en Kanoestrandloper, Dwergmeeuwen, Dwergsterns, Noordse Sterns en andere soorten.

De zeetrekellingen hebben ook een forse toename laten zien van alkachtigen en duikers in de Nederlandse kustwateren. Deze toename is mogelijk een gevolg van verslechterde ecologische omstandigheden in de Noordelijke Noordzee, veroorzaakt door overbevissing en olievervuiling.

Het bestuur van de Nederlandse Zeevogelgroep vertrouwt er op dat de nieuwe post een stimulans vormt om de zeetrekellingen voort te zetten.

Kees Woutersen, Nederlandse Zeevogelgroep, p/a Driebergseweg 16 C, 3705 JB Zeist

Inventarisatie Kizilirmak

In het voorjaar van 1992 is een broedvogelinventarisatie gestart van de Kizilirmak-Delta in Turkije, een 50.000 ha groot wetland aan de Zwarte Zee bij Bafra. Doel van de inventarisatie is een kwantitatief overzicht te krijgen van de broedvogels dat gebruikt kan worden om betere bescherming van de delta te bewerkstelligen. Er wordt gewerkt met BMP en BSP-methoden. De inventarisaties worden rond 10 juni beëindigd. Meer dan 150 soorten zijn broedend vastgesteld waaronder Kroeskoppelikaan, 8 soorten reigerachtigen en 240 paar Witte en 25 Zwarte Ooievaars.

De kans bestaat dat er na 10 juni nog vestiging van een aantal late soorten plaatsvindt. Daarnaast kan de soortenlijst nog worden uitgebreid. Mogelijk zijn er mensen die naar Turkije op vakantie (willen) gaan en deze Delta in hun reis willen opnemen. Zij worden verzocht contact op te nemen met SOVON om gerichte vragen te krijgen over het checken van gebieden of soorten. Zij kunnen vanuit SOVON rekenen op de benodigde informatie en kaartmateriaal.

Berichten en oproepen

Nieuwe vogeltelpost op de Hondsbossche Zeewering

Op de Hondsbossche Zeewering is op 28 februari 1992 een vogeltelpost geopend door de dijkgraaf van het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier, dat het onderkomen gefinancierd heeft. De telpost is gesitueerd op de plaats van het vroegere Paviljoen Minkema dat befaamd is geworden door de grote aantallen zeevogels die vanaf het terras werden waargenomen.

Met deze telpost hebben de zeetrekters van de Nederlandse Zeevogelgroep, naast bescherming tegen de vaak barre weersomstandigheden, eindelijk vaste voet gekregen op de Hondsbossche Zeewering. Op deze plaats worden al 20 jaar

zeetrekellingen uitgevoerd. In die tijd is er gedurende zo'n 13.000 uur zeetrek geteld. De resultaten zijn vastgelegd op uurtotaalkaarten van de Nederlandse Zeevogelgroep. Het punt is vooral bekend geworden door de voor Nederland grote aantallen echte zeevogels die in de herfst kunnen worden waargenomen: recordaantallen Grauwe en Noordse Pijlstormvogels, Noordse Stormvogels, Jan van Genten, Grote en Kleine Jagers, Papegaaiduikers en Kleine Alken zijn hier vastgesteld. Daarnaast zijn grote aantallen van meer kustgebonden soorten gezien, bijvoorbeeld Parel- en Roodkeelduikers, Grote en Zwarte Zeeëenden en sterns. Veel minder

